

Kur'an'da Hz. İbrahim ve Hz. Yûsuf'un Gençliği

Prof. Dr. İ. Hilmi KARSLI
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Giriş

Her genç, hayata bir hûlya ile başlar. Her hayat aslında bir rüyanın tevilidir, açılımıdır. Rüya ve hûlya ile insana sanki bir müjde verilir. İnsan da dur durak demeden bu müjdeye ermek için koşuşturur. Parlak gelecekleler, hep bu hayal ve hûlyayı takip etmekle gerçekleşir. Düşükalka da olsa hep bu ülkü ve ideal peşinde yürümekle olur.

Hûlya, gencin elindeki el feneri gibidir. Onun yolunu ve yönünü aydınlatır. Ama önemli olan, Hz. İbrahim'in hûlyası ve Hz. Yûsuf'un rüyasını görebilmektir. Tevhidin izini sürebilmektir. Hayatın inişli çıkışlı yollarında Ezeli ve Ebedi Dost'a sadakatle yürümektir. Hak ve hakikate adanan bir hayatı sürdürmek, esenlik ve adaletin yayılması için mücadele etmektir.

İBRAHİM'İN (a.s.) HÜLYASI

Hayat; İnsanın Anlam Arayışı

“Ey Rabbimiz! Sen bu kâinatı boş yere yaratmadın”¹

Hayatın sırrını çözme çabası erken yaşta başlar. En yoğun olduğu dönemlerden biri de gençliktir. Genç, hayatı anlayarak kişiliğini inşa eder. Hayata dair kendi kültüründen gelen yargı-

1 Âl-i İmrân, 3/191.

ları değerlendirir. Öğrendikleri ile bunlar arasında bağlar kurar, bir takım sonuçlara varır. Kimini kabul eder, kimini reddeder.

Genç, yol ayrımındaki yolcu gibidir. Hayatın karmaşıklığı içerisinde tercih yapabilmenin zorluğunu, kendi geleceğini inşa edebilmenin sıkıntılarını yaşar. Ancak bir taraftan da tecrübe ve aklı olgunluk kazanır. Hayatın tekrar tekrar muhasebesini, hayır ve şerrin ne olduğunun muhakemesini yapar. Kur'an'da İbrahim'in (a.s.) hayat hikâyesinden bahsedilirken, onun bir takım zihinsel çıkarımlarda bulunmasına yani aklı olgunluğuna (rüşd) işaret edilir.²

Kur'an'da Hz. İbrahim'in gençliğine işaretle 'fetâ' kelimesi de kullanılır.³ Bu, anlamlıdır. Çünkü kelime, hür ve özgür olma manalarını içermektedir.⁴ Nitekim Hz. İbrahim de, şirk geleceğine karşı kendini mahkûm hissetmemiş, aksine sorgulayıcı bir tavır sergilemiştir.

En'âm sûresinin 76-79. ayetlerinde İbrahim'in (a.s.) güneş, ay ve yıldızlarla olan hikâyesinden bahsedilir. Kavmi, bunlara tapınmakta idi. Evet, İbrahim'in hemşehrileri yollarını sapıtmışlardı. Dünyayı ısıtan ve ışıtan güneş, onlar için cehennem ateşine dönüşmüştü. Yine karanlık bastığında, yollarını tayin eden ay ve yıldızlar, bu insanların doğru yoldan çıkmalarına sebep olmuştu.⁵

Ayetlerde bahsedilen hadisenin, Hz. İbrahim'in gençlik dönemlerinde geçtiği anlaşılmaktadır. Kıssa tarihi bir olayı konu edinmektedir. Ancak bu olayın her zaman ve zemine ulaşan önemli bir yönü vardır. O da, insanların toplumdaki yanlış tasavvurları körü körüne kabullenmemeleri, sahih bir tevhit inancına sahip olabilmek için gereken gayreti göstermeleridir.

2 Enbiya, 21/51.

3 Enbiya, 21/60.

4 Zemahşerî, Esâsu'l-Belâğa, Beyrût 1996, 331.

5 En'am, 6/97.

İbrahim (a.s.), Allah Teâlâ'nın varlığı, birliği ve ölümden sonra diriliş konularında tefekkürü hiç ihmal etmedi.⁶ Bu, onun dikkat çeken önemli bir özelliği idi. O, bir peygamberdi; Rabbinin özel irşadına mazhar olmuştu. Ancak unutmamak gerekir ki, Allah Teâlâ'nın bu irşadı, takva sahibi müminler için her zaman geçerlidir. Samimiyeti ve gayreti nispetinde mümin ilâhî yönlendirmelere mazhar olur; basireti açılır, ilim ve irfanı zenginleşir.⁷ Ancak bunun için insan, ruhî hayatını derinleştiren tefekkürü hiçbir zaman elden bırakmamalıdır.

Genelde insanlar, egemen kültüre itiraz etmez ve kolayca onun yargılarını kabullenirler. Ancak Hz. İbrahim bu konuda bizler için önemli bir örnek oluşturur. O da, insanın hurafelere, batıl anlayışlara, yozlaştırıcı moda ve uygulamalara karşı sorgulayıcı olmasıdır. Yine iradesini, lidere, üstada, hizip ve grup taassubuna teslim etmeden bağımsız şahsiyetini inşa etmesidir. Şu ayet, bu hassasiyeti ortaya koyar: *“Rabbimiz! Bizi doğru yola ulaştırdıktan sonra kalplerimizi hak ve hakikatten bir daha ayırma.”*⁸

Hayat; Kesretten Vahdete Bir Yolculuk

*“Bakın, ben batıl olan her şeyden uzak durarak yüzümü gökleri ve yeri var eden Allah'a çevirmekteyim ve ben O'ndan başkasına ilahlık yakıştıranlardan değilim!”*⁹

İbrahim (a.s.), çok tannlı bir toplumda yetişmişti. Ancak o, bütün bunların batıl ve sahte olduğunu ileri sürdü. Tanrıların çokluğunda zenginlik değil, aksine manevi fakirlik ve tükenmişlik olduğunu iddia etti.

6 Bakara, 2/260.

7 Enfâl, 8/29; Ankebût, 29/69.

8 Âl-i İmran, 3/8.

9 En'am, 6/79.

Hız İbrahim, genç yaşına rağmen seçimini isabetli yapmıştı. Dolayısıyla Rabbi de onu seçkin kullarından birisi saymıştı.¹⁰ O, aslında yumuşak huylu, kendini Allah'a vermiş, bağı yanık bir şahsiyetti.¹¹ Ama aynı zamanda o, bir mücadele insanı idi. Durmadan dinlenmeden çoktan teke, kesretten vahdete çağırıyor muhataplarını.

Aslında her insanın bu dünyadaki anlam arayışı kesretten vahdete bir yürüyüş değil mi? İnsanın önünde inançtan ideolojiye, dünya görüşünden yaşam tarzına yüzlerce seçenek söz konudur. Nihayetinde insan, bunlardan birini seçmekte ve ona göre yaşamaktadır. Kulluk da bu hayat yolculuğunda bir tercih değil mi? Evet, kulluk sayısız batıl arasından hak ve hakikati, sapkın yollardan doğru yolu tercih etmektir.¹²

Hayatın sırrı imtihandır. İmtihanın tabiatında da bir tercih söz konusudur. İnsan, bu hayatta adeta çoktan seçmeli bir imtihana tabi tutulmaktadır. Bu imtihan düzeneğinde tek bir 'hakikat' vardır. Ancak insanın önüne onlarca seçenek konmaktadır. Bunlar da, bütün çekicilikleri ile 'gel gel' diye insanı davet etmektedir.

Ne var ki hayat imtihanında bunlar arasından hakikati görüp ayıklayabilenler ancak ebedî kurtuluşa ererler. Yoksa 'Bir'e kulluk edemeyenler, bine kulluk ederler. Şu hâlde bütün mesele 'Bir'e yani 'tevhid'e varabilmektir. Bunun için de sahte tanrılardan uzaklaşabilmektir.

İşte İbrahim (a.s.), gençliğinden itibaren bu tevhit şuurunu terennüm etmiş ve şöyle yalvarıp yakarmıştır: *"O'dur beni yaratan, O'dur bana yol gösteren, O'dur beni doyuran, O'dur beni içiren. O'dur bana hastalandığımda şifa veren. O'dur benim ca-*

10 Nahl, 16/22; Sâd, 38/47.

11 Hûd, 11/75.

12 En'am, 6/153.

*nımı alacak olan. Sonra O'dur beni diriltecek olan. O'dur hesap gününde günahlarımı bağışlayacağına ümidim olan.”*¹³

Hayat; Ebediyet ve Aydınlik Arayışı

*“Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü. ‘Rabbim budur’ dedi. Yıldız batınca da ‘Batanları sevmem’ dedi.”*¹⁴

Hız. İbrahim, genç denecek bir çağdaydı. Ama insanları sahte tanrıların tasallutundan kurtarmayı kendisine dava edinmişti. Bu, onun gecesini, gündüzünü verdiği kutlu mücadelesi idi. İnsanları hep eşi ve benzeri olmayan, ezeli ve ebedî olan Allah’a çağırırdı. Çünkü insanın zihnini ve gönlünü ikna edecek ancak böyle bir akide olabilirdi.

Tevhit Peygamberi, fânî olanla ebedî olanın arasını iyi ayırmıştı. Bir defa tanrı diye inanılan varlığın ezeli ve ebedî olması gerekirdi. Aksi takdirde sevgiye layık olamazdı. Sevgi de kulluğun esası idi. Sevginin olmadığı yerde kulluktan bahsedilemezdi. İşte, İbrahim (a.s.) bunu tebliğ ediyor ve *“Ben öyle kaybolup gidenleri tanı diye sevmem”*¹⁵ sözlerini her fırsatta tekrarlıyordu.

İbrahim (a.s.), fânî varlıkların peşine düşmenin, insanın ruhsal yeteneklerini çürüteceğini, manevî melekelerini felç edeceğini çok iyi görmüştü. Toplumun aydınlık diye yöneldiği bu varlıkların, karanlıktan başka bir şey olmadıklarını gayet iyi anlamıştı. Sevginin ve esenliğin kaynağı olarak görülen bu mabutların, düşmanlığın ve hüsrânın ta kendisi olduklarını pekâlâ bilmişti.¹⁶

Bu toplumda güneş, ay ve yıldızların parlak ve ışıltısı insanları fena hâlde büyülemişti. Fakat bunların herhangi bir kalıcılı-

13 Şu'arâ' 26/78-82.

14 Yûsuf, 12/76.

15 En'am, 6/76.

16 Ankebût, 29/25.

ğının olmadığı da besbelliydi. Yani başı sonu olan, faniliği simgeleyen varlıklardı bunlar. Dolayısıyla tanrı diye insan bunlara nasıl bağlanabilirdi ki? İşte İbrahim (a.s.) bunları düşünüyor ve insanlara şu mesajı tekrarlıyordu. “*Bakın, ben batıl olan her şeyden uzak durarak yüzümü gökleri ve yeri var eden Allah’a çevirmekteyim ve ben O’ndan başkasına ilahlık yakıştıranlardan değilim!*”¹⁷

Her dönemde insanın ışıltısına kapıldığı, hayatın gayesi olarak yücelttiği varlıklar olmuştur. Bu, kimi zaman Hz. İbrahim’in kavminde olduğu gibi gökteki cisimler, yıldızlar, ay ve güneş olmuştur. İnsanlar, varlığın gizem ve esranını bunlarda aramıştır. Kimi zaman da yüceltilen bu varlıklar yeryüzüne inmiştir. Para-pul, makam-mevki, şan-şöhret olmuştur. Dünya arzusu ve metaı olarak karşımıza çıkmıştır. Bazen bu, taparcasına insan sevgisi; bazen de bu, maneviyatı felç edencesine parti, takım taassubu olmuştur.

Şu var ki eski çağlarda insanlar gök cisimlerine veya onları sembolize eden putlara ilâhî güçler izafe ediyorlardı. Günümüzde ise insanlar tevhide inanmaktadır. Ancak Allah’ın rızasını unutarak, dünya metaini, zevk ve sefasını hayatın gayesi hâline getirmektedirler.

Günümüz insanı, dünyanın cazibe ve ışıltısına feci bir şekilde kendini kaptırmıştır. Dünyevî, sanal ışıklar, onun gönül ufkunda bir doğup bir batmakta, bir yanıp bir sönmektedir. İnsanın gözü, bunlardan fena hâlde kamaşmış bulunmaktadır. Özellikle gençler, bunları hayatın anlamı gibi görmekte ve bunlar sayesinde sahici aydınlıklara kavuşacaklarını zannetmektedirler.

Yapılması gereken şey, gönüllerin bunlara değil, ebedi ışığa ve aydınlığa açılmasıdır. İlâhî nur ile aydınlanmasıdır. Çünkü Allah, göklerin ve yerin sonsuz nurudur.¹⁸ Bu, insanın hem

17 En’am, 6/79.

18 Nûr, 24/35.

maddesini hem manasını, hem geçmişini hem geleceğini, hem ölümünü hem de ölüm sonrasını aydınlatacak yegâne nurdur. Yeter ki insan bu nurla aydınlanmayı talep etsin. “*Ey rabbimiz! Nurumuzu artırıp tamamına erdir.*”¹⁹

Teslimiyet; Günah Ateşinden de Korur

“*Ey Ateş! İbrahim’e karşı serin ve selamet ol*”²⁰

Şirk dini, Tevhit Peygamberi’nin çevresindeki insanların hayatına egemendi. Ancak Hz. İbrahim, sahte tanrıları reddediyordu. Bu konuda bütün halkını karşısına alacak kadar cesaretli idi. Hiç şüphe yoktur ki onun bu cesareti, sevgiyle yoğrulmuş sahil bir tevhit inancının neticesi idi. Çünkü tek başına ‘Ben varım’ diyebilecek güçlü bir şahsiyeti, ancak böyle sağlam bir iman oluşturabilirdi.

Hz. İbrahim, toplumun kılcallarına kadar işleyen şirk geleneği ile amansız bir mücadele verdi.²¹ İnsanların kınamasından ve dışlamasından hiç korkmadı. Çünkü onun nazarında insanların takdiri değil, Allah’ın rızası ve takdiri önemli idi. Onun için asıl kayıp, insanların beğenisini kaybetmek değil, Allah’ın hoşnutluğunu kaybetmekti.

Hikmetini biz bilemeyiz. Ama belki yaptığı bir duanın,²² belki de bahsedilen bu durumun bir neticesidir. Allah Teâlâ Hz. İbrahim’i insanlara çok sevdirdi. İtibar ve sevgisi, asırlarla değil, binlerle ifade edilen yıllara damgasını vurdu. Sevgisi ve şöhreti, Yahudilerden Hıristiyanlara, müşrik Araplardan Müslümanlara herkese yayıldı. O’nun itibar ve değeri bu dünyada olduğu gibi

19 Tahrim, 66/8.

20 Enbiya, 21/69.

21 Enbiya, 21/52-67.

22 Şu’ara, 26/84.

ebedî âlemde de sürecektir.²³ Neden? Çünkü Allah, sevdirdi mi sevdireyor, yüceltti mi yüceltiyor.²⁴

İbrahim'in (a.s.) kararlılığı, davada sebatın çağlar üstü örnekliğini oluşturdu. Onda imanın olgunluğu ile gençlikteki adanma ruhu birleşmişti. Teslimiyet ve tevekkül onun karakteri hâline gelmişti. Nitekim arkadaşlarıyla beraber şu niyazda bulunurdu: *“Ey rabbimiz! Biz yalnız sana güvendik, yalnız sana yöneldik. Sonunda huzuruna varacağımız da senden başkası değildir.”*²⁵

İşte bütün bu erdemleri sayesinde Hz. İbrahim, ‘Halîlullah’ yani ‘Allah’ın dostu’ oldu. Elbette ki bu, bir peygambere bahşedilen özel bir paye idi. Ama bunun, azim ve sabır neticesi olduğunu da unutmamak gerekir. Dolayısıyla Allah’a dost olma kapısı her zaman herkese açıktır. İnsanlar samimiyet ve sadakatleri çerçevesinde ilâhî lütuflara erebilirler. Çünkü Allah Tealâ, iyi kullarını korur ve onları ‘dost’ edinir.²⁶

Halkı, İbrahim'in (a.s.) mücadelesine fazla dayanamadı, onu alevli ateşlere attı.²⁷ Ama Rabbi, içtenliği ve sadakati²⁸ sebebiyle onu harlı ateşten korudu.

Ateş maddeyi, bedeni yakar, ama ruhu yakamaz. İsyan ateşi ise bedene dokunmaz, ama ruhu, maneviyatı yakar, kül eder. Bedeninin yandığını herkes hisseder, hem de acıdan kıvrılarak. Ancak maneviyatın yandığını herkes hissedemez. Çünkü bu sinsidir, insanı içten içe bitirir. Öyle ki bir zaman sonra kişi, din adına, iman adına hiç bir şey hissedemez olur.

23 Bakara, 2/131; Nahl, 16/122.

24 Fâtır, 35/10.

25 Mümtehine, 60/4.

26 Ârâf, 7/196.

27 Enbiya, 21/68-69.

28 Meryem, 19/41.

İbrahim'in (a.s.) atıldığı ateş aslında her dönemde yanmaktadır. Küfür ve isyan ateşi varlığını sürdürmektedir. Cennete varis olanlar olduğu gibi cehenneme odun taşıyanlar da eksik olmuyor. Hak ve hakikat sevdalıları olduğu gibi, kelebekler gibi isyan ateşine uçuşup kaybolanlar da yok değildir. Hakkın ateşi nasıl diriltiyorsa, küfrün ateşi de yakıp yok etmeye devam ediyor.

İnsanlar ateşte yanmayı gözlerinde büyütürler. Aslandan, sırtlandan kaçır gibi ateşten kaçırılır. Ancak günah ateşiyile ruhları yanmaktadır, fakat umursamazlar. Oysa ruhun yanması, aslında kişinin dünya ve ahretinin alevler içerisinde tutuşması demektir.

Hız. İbrahim ateşe atılınca Allah'a sığınmış ve kurtulmuştu. Kuşkusuz ki bunda, sonraki kuşaklar için alınacak ibretler vardı.²⁹ Şöyle ki; günümüz gençleri de ancak Allah'a dayanarak günah ateşinden korunabilirler. Ancak bu durumda, isyan ateşi onlar için serin ve selamet olabilir. Onlar, gönülden bağlandıkça Allah onlara sahip çıkacak, koruyup kayıracaktır. Çünkü O, gönülden bağlananlara lütuf ve yardımını hiç esirgememiştir.³⁰

Vaktiyile isyan ateşinden korunmak için bir grup genç mağaraya sığınmış, Rablerinin rahmet ve mağfiretini isteyerek şöyle yalvarmışlardı: *“Ey rabbimiz! Bize Rahmet ve merhametini lütfet; içinde bulunduğumuz sıkıntılı durum karşısında bize bir çıkar yol göster!”*³¹ Allah Tealâ da bu gençlere sahip çıkmış ve özel himayesine almıştı onları.

Ateş, demirin dövüldüğü, kıvama erdiği yerdir. Hız. İbrahim de ateşten pişerek, olgunlaşarak çıkmıştır. Günah ateşiyile kuşatıldıklarını fark edenler, bundan korunmanın çaresine de bakarlar. Günah ateşi, onların korunma, takva duyarlılığını ar-

29 Ankebüt, 29/24.

30 Hac, 22/38.

31 Kehf, 18/10.

tırır. Dolayısıyla kendilerini kuşatan isyan alevleri, onların daha bir zindeleşmesine sebep olur.

Demek ki isyan alevleri birilerinin ruh dünyasını yakıp kül etmektedir. Diğerlerinin ise yücelmesine sebep olmaktadır. Biri-lerini ‘yok’ ederken diğerlerini ‘var’ etmektedir. Öyle ise bütün mesele, insanın duruşudur, hak ve hakikat yolunda istikamet üzere yürüyüşüdür.

YÛSUF’UN (a.s.) RÛYASI

Hz. Yûsuf; Bir Rüyanın Tevili

*“Bir gün Yûsuf, babasına demişti ki: “Babacığım! Ben rü-
yamda on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onlan bana secde
ederken gördüm.”³²*

Her şey küçük Yûsuf’un rüyası ile başlamıştı. Rüyasında on bir yıldız, güneş ve ayın kendisine secde ettiğini görmüştü. Babasına anlatınca, o, bunu kardeşleriyle paylaşmamasını istedi. Çünkü bu rüya, küçük Yûsuf’un geleceğinin aydınlık olacağını müjdeliyordu. Baba Hz. Yakup bunu iyi okumuş ve uyarısını yapmıştı oğluna.³³

Fazla geçmemişti ki çile ve badirelerle dolu bir hayat başladı Yûsuf (a.s.) için. Babasının uyarısı haklı çıkarcasına Hz. Yûsuf, kardeşlerinin ihanetine maruz kaldı. Önce katli planlandı, ama daha sonra kuyuya atıldı³⁴. Kuyudan çıkarıldı, köle olarak satıldı. Saray erkânına hizmetçilik yaptı. Kadınla imtihan edildi. Tecavüzle suçlandı, masum olduğu hâlde zindanlara atıldı.³⁵

32 Yûsuf, 12/4.

33 Yûsuf, 12/4-5.

34 Bu bağlamda Kur’an’da ‘ğulam’ kelimesi geçmektedir (Yûsuf, 12/19). Kelime, Yûsuf’un (as) ergenlik dönemlerine işaret etmektedir.

35 Yûsuf, 12/8-51.

Uzun yıllar sonra nihayet Yûsuf'un (a.s.) yıldızı parlamaya başladı. Bulunduğu her yerde samimiyet, sadakat ve güvenin sembolü hâline geldi. Önce Mısır ülkesinin hazine bakanı oldu. Sonra yılların hasreti bitti; ebeveyni ile buluştu. Kendisine ihaneti planlayan kardeşleriyle bir araya geldi. Hepsi de kendisine saygı ve hürmetlerini arz ettiler.³⁶ Böylece rüyada geçen güneş, ay ve on bir yıldızın kendisine secde etmesi bir gerçek oldu.

Hz. Yûsuf hayatı boyunca birçok imtihanlarla denendi. Ama bütün bunlar onun olgunlaşmasına vesile oldu. Sonunda Allah Teâlâ onu büyüttü. Kimsenin tahmin edemediği bir kudrete sahip oldu. Çünkü Allah (c.c.), kulluk görevini samimiyetle yerine getirenlerin mükâfatını böyle verir.³⁷ Allah (c.c.), Yûsuf'un yücelmesini murat etmişti. Her şeye rağmen bu ilâhî takdir de neticede gerçekleşmişti.³⁸

Evete, Yûsuf (a.s.), Mısır'a götürüldüğünde çok düşük bir fiyata satıldı. Çünkü o bir köle idi, değeri de ancak o kadar olurdu. Ama sonraları Rabbi onu itibar ve iktidar sahibi yaptı. O, dünyanın zilletini de yaşadı izzetini de. Musibetle de imtihan edildi, nimetle de. Ama sonuçta Mısır ülkesinin hazine bakanı oldu. Orayı dilediği şekilde yönetebilir, dilediğini yapabiliyordu. Ne var ki o, dünyanın debdebe ve cazibesine hiç kapılmadı. Gençliğinde ne idiyse, aynı inanç ve duygularını devam ettirdi. O, sadece Rabbine şükretti, onun ebedî dostluğunu terennüm etti ve *“Ey gökleri ve yeri yaratan rabbim! (dedi). Dünyada da ahrette de sensin benim yâr ve yardımcım. Benliğini sana teslim etmiş bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı kullarının arasına kat!”*³⁹

36 Yûsuf,12/54-55-99.

37 Yûsuf, 12/56.

38 Yûsuf, 12/21.

39 Yûsuf, 12/101.

Müminler, hayatın, düşünüş ve kalkışları ile bir bütün olduğuna inanırlar. Onlara göre bu hayatta yücelişin olduğu gibi düşünüşün de bir anlamı vardır. Dolayısıyla insan, yükselirken kazanabileceği gibi, düşerken de kazanabilir. Yani her dem kazanma kuşağında bulunabilir. Yeter ki, hak ve hakikat üzere bulunsun. Ancak insan bu duyarlılığa sahip değilse, dünyada yükselir gibi gözükse de bataabilir. Veya bu duyarlılığa sahipse dünyevî anlamda düşse de manevî yönden yükselebilir.

Müminin nazarında hayat, iniş ve çıkışları ile yüceliğe giden bir yolculuktur. Tıpkı Hz. Yûsuf'un hayatında olduğu gibi. O, kuyudaki çaresizlikten kurtuluşa erdi, zindandaki esaretten hürriyete, kölelikten iktidara kavuştu. Köle olarak satılırken pek kimse rağbet etmemişti ona. Ancak sonraları herkesin gözüdesi hâline gelmişti.

Gençlik, zorlukların, meşakkatlerin üst üste geldiği bir dönemdir. Bu dönemde yeni bir hayata hazırlanmanın, kimlik, kişilik sahibi olmanın sosyal ve psikolojik zorlukları yaşanır. Yine zevk ve sefaya kapılmamanın, iffet ve hayâ duyarlılığından taviz vermemenin sıkıntıları göğüslenir. Ancak, unutmamak gerekir ki her çile özünde bir esenliği, her zorluk bağrında bir rahmeti barındırır. Her meşakkat bir kurtuluşa işarettir, her düşünüş bir yükselişe gebedir. Ama *“Hiç şüphe yoktur ki hayat yolunda zorluk varsa kolaylık da vardır”*⁴⁰

Haset; İnsanı Yiyip Bitiren Hastalık

*“(Yakub:) “Ey oğulcuğum!” dedi, bu rüyayı kardeşlerine anlatayım deme, yoksa (hasetlerinden) sana karşı bir tuzak hazırlarlar; doğrusu Şeytan insan için apaçık bir düşmandır!”*⁴¹

Haset, insanın zaaflarından biridir. Onun şeytanî yönünü yansıtır. İnsanların aynı nimet ve imkânları bölüştüğü yerlerde

40 İnşirâh, 94/6.

41 Yûsuf, 12/5.

olur. Hayatın her döneminde baş gösterebilir. İlk nüvelerinin oluştuğu yerler de aile ortamlarıdır. Çünkü kıskançlık önce kardeşler arasında baş gösterir. Hz. Yûsuf'un gençliğinde kardeşlerinden yaşadığı ihanetler bunun göstergesidir. Hasedin, insan hayatında ne vahim sonuçlara yol açtığını bu kıssada açıkça görüyoruz.⁴²

Toplumu da bir aile olarak kabul edebiliriz. İnsanlara iyi niyetle yaklaşmak ahlâkın bir gereğidir. Ancak insanlar her zaman iyi niyetli de hareket etmezler. Şeytanî duygulara yenik düşebilirler. Akla hayale gelmeyen şer yollara başvurabilirler. Dolayısıyla kıssada gençlerin şahsında muhataplara şu iki hatırlatmanın yapıldığı söylenebilir:

Birincisi, çevreden gelecek bu tür hile ve tuzağa karşı insanın uyanık olmasıdır. İkincisi de, başta haset olmak üzere nefsin ayartmalarına karşı insanın duygu ve düşüncelerini terbiye etmesidir. Nitekim sonraları Hz. Yûsuf, bütün yaşadıklarından çıkardığı bir hayat dersi olarak şu hatırlatmayı yapar bizlere: *“Ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü insan nefsi, daima kötülüğü emreder”*⁴³

Zindan; Manevi Aydınlanmaya Giden Yol

*“Kendi varlığımızda nice âyetler var; hâlâ görmeyecek misiniz?”*⁴⁴

Kuyu, ruh derinliğini, zindan da ruh olgunluğunu simgeler. Zindanlar hak ve hakikat sevdalılar için hep bir medrese oldu. Ham ruhlar burada olgunlaştı ve faziletle donandılar. Hz. Yûsuf, kuyunun derinliğinde ruhunun derinliğini, karanlığında ise iç dünyasındaki aydınlığı keşfetti. İçe doğru bir yolculuğun, karanlıkta aydınlanmanın imkânlarını yakaladı.

42 Yûsuf, 12/8-18.

43 Yûsuf, 12/53.

44 Zâriyat, 51/21.

Yûsuf (a.s.), hem kuyuyu hem de zindanı tecrübe etti. Her ikisi de Yûsuf için fazilet yolunda birer basamak oldu. Kuyu sayesinde iç dünyasıyla buluşmasını engelleyen toplumsal prangalardan kurtuldu. Zindanda dünya zindanından kurtulma fırsatını buldu. Ruh enginliğine ve zenginliğine erişme imkânını elde etti.

Aslında her gencin bir Yûsuf tecrübesine, bir iç dünyasına dönmeye ihtiyacı yok mudur? Aksi takdirde insan çevresine örülen barikatları nasıl aşacaktır? Ufkunu daraltan, sonsuzluğa giden yolları kapatan bağ ve bağımlılıklardan nasıl kurtulacaktır? Işığın kendi iç dünyasında olduğunu nasıl fark edecektir?

Yûsuf (a.s.) hapse girince karamsarlığa kapılmadı. Tebliğini burada da sürdürdü. Diğer mahkûmlar için 'Ne işleri varsa görsünler' demedi. Çünkü ona göre dava sorumluluğu zaman ve mekânla sınırlı değildi. Dava adamı, gittiği her yerde bir ilim ve irfan halkası oluşturmalıydı. Çevresindeki insanlara tevhidin ışığını her hâl ve şartta yansıtmalıydı.⁴⁵

Hz. Yûsuf; İffet ve Hayâ Timsali

"Kral dedi: "Yûsuf'un nefsinden murat almak istediğinizde, derdiniz ne idi?" Dediler ki: 'Allah şahit, biz onun hiçbir kötülüğünü bilmiyoruz'" (Yûsuf, 12/51).

Yûsuf'un delikanlılığı sarayda geçti. Etrafı saray kadınları ile adeta kuşatılmıştı. Bu kadınlar, gösterişe ve debdebeye son derece düşkün kimselerdi. Erkeklerin aklını başından alacak bir çekicilikle etrafta arzı endam ediyorlardı. Ama genç Yûsuf, iffet ve hayâ kalesine sığınmıştı. Bu kalenin yıkılıp harap olmasına asla razı değildi. İç dünyasının nezapet ve nezahetini sınıksız korudu. Çünkü gönlüne şeytanî duyguların girmesine, maneviyatının çürümesine asla müsaade edemezdi.

45 Yûsuf, 12/37-40.

Hız. YÛsuf gençti, yakışıklıydı. Yakışıklılığı karşısında kadınlar şaşkına dönmüşlerdi. Hele vezirin karsı bu güzelliğe iyice vurulmuş, ona sahip olma isteği dayanılmaz bir aşka dönüşmüştü.⁴⁶ Birinci tuzakta kardeşleri YÛsuf'un bedenini ortadan kaldırmaya niyetlenmişlerdi. Şimdi ise iffet ve hayâsını yok etmeye kast eden bir kadın vardı.

Züleyha emeline ulaşmak için sinsi bir tuzak hazırladı. Kimsenin olmadığı bir sırada YÛsuf'u eve kapattı. Beraber olmak için bütün cazibesıyla üzerine gitti. YÛsuf (a.s.) ilk anda sarsılır gibi oldu. Ancak bu fazla sürmedi. Rabbinden gelen ilhamla kendini toparladı. 'Hayır, hayır, ben böyle bir şey asla yapamam' düşüncesi şimşekler gibi çaktı beyninde. Böylece takvası ve iffeti onu büyük bir günaha düşmekten kurtarmıştı.⁴⁷

Hız. YÛsuf'un Mısırdaki imtihanı bununla da bitmedi. Bu sefer de aynı kadının iftirasına maruz kaldı. YÛsuf'un kendine sarkıntılık ettiği iddiasını ileri sürdü. Gerçi sonradan gerçeği itiraf etti.⁴⁸ Fakat YÛsuf'a olan tutkusu devam ediyordu. Ondan vazgeçecek gibi de değildi. Nitekim emrini yerine getirmediği takdirde onu rezil rÛsva edeceği, hapse atıp onu süründüreceği tehdidini savurdu.⁴⁹

YÛsuf kararlıydı; bir çirkefliğe bulaşmamak için geri adım atmayacaktı. İffet ve hayâsından taviz vermemek için elinden gelen her şeyi yapacaktı. Nitekim şantajı boyun eğmedi ve Rabbine iltica etti: *"Ya Rabbi!" dedi, "Zindan, bu kadınların beni davet ettikleri o çirkin işten daha hayırlıdır. Eğer sen onların tuzağından beni kurtarmazsan, onlara meyledip cahilce davrananlardan olabilirim."*⁵⁰

46 YÛsuf, 12/30-31.

47 YÛsuf, 12/23-24.

48 YÛsuf, 12/51.

49 YÛsuf, 12/32

50 YÛsuf, 12/33.

Bu ifadeleriyle Yûsuf (a.s.), genç yaşında unutulmayacak bir iffet dersi verdi. Nitekim Allah'ın son elçisi Muhammed (a.s.) ondan asırlar sonra gelmişti. En üstün insanın kim olduğu kendisine sorulduğunda, gûnahtan en çok sakınması sebebiyle Hz. Yûsuf'u işaret etmişti.⁵¹

Hız. Yûsuf bu tavrıyla hepimize Őu mesajı vermişti: Dinî buyruklar, nefsanî istekler ve beŐerî telkinlerle çatıŐtıŐında asla terk edilmezler. Hatta zindana atılma, mahrumiyetlere katlanma pahasına dahi olsa ilâhî emirler yerine getirilir.

Yûsuf (a.s.) yasak iliŐkiye davet edilmiŐti. Ama o bundan korunmuŐtu. Fakat harama davet hiÇbir zaman eksik olmadı ki. İffet ve hayânın korunması, her zaman müminin en önemli imtihanlarından biri oldu. Ancak insanoŐlu, günümüzde olduŐu kadar hiÇbir zaman bu konuda keyfi davranmadı. Beden mahremiyeti ilk defa bu denli hafife alındı.

Bugün iffet ve hayâ konusundaki sorumsuzluk, manevî hayatları felç etmektedir. Müminler, harama bakmaktan sakınma hususunda tam bir samimiyet sınavından geçmektedirler. Gençler için bu sınavın daha ayrı bir sabır ve nefis terbiyesini gerektirdiŐi ortadadır. Onlar, bu konuda Allah'a (c.c.) iltica eden Yûsuf'un (a.s.) takvasıyla ancak kendilerini koruyabilirler. Gönüllerindeki iman nurunu ancak bu Şekilde muhafaza edebilirler.

Hız. Yûsuf; DürüŐlük ve Sadakat Timsali

*“Yûsuf, böyle bir Şey yapmaktan Allah'a sığınırım! DoŐrusu, benim de efendim olan senin kocanın iyiliŐini çok gördüm. Üstelik iyiliŐe hıyanetle karşılık verenler asla iflah olmazlar”*⁵²

Yüce davalar, sabırla güçlenmiŐ, iradeyle bilenmiŐ insanların omuzlarında yükselir. Yine büyük görevler, hak-hukuk

51 Buhârî, Menâkıb, 1.

52 Yûsuf, 12/23.

gözetmeyi, dürüst ve samimi olmayı gerektirir. Merhamet duygusundan, adalet ilkesinden yoksun olanlara toplum pek itibar etmez. Menfaatperest, ikiyüzlü insanları toplum sırtında fazla taşımaz.

Kölelikten gelmiş Yûsuf'un (a.s.) ülkenin oldukça önemli bir kademesine gelmesi bir tesadûf değildi. Çünkü o, birçok hasleti kendi şahsında toplamıştı. Bir defa o, Mısır'ın en seçkin ailesinin yanında yetişmişti. Büyüyüp ergenlik çağına ulaştığında da, Rabbi ona derin bir muhakeme gücü, ilim ve irfan nasip etmişti.⁵³

Diğer taraftan Yûsuf (a.s.), badirelerle dolu bir hayat yaşamıştı. Çocukluğundan itibaren zorluklarla boğuşmuştu. İfade yerinde ise o, feleğin çemberinden geçmiş; ama sonuçta erdem sahibi birisi hâline gelmişti. Ayrıca o, güzel ahlâkını tecrübe ve bilgisiyle de birleştirmişti. Yaşadığı hayat ona yönetme yeteneğini, siyasi olayları tahlil etme becerisini kazandırmıştı.

Yûsuf (a.s.), hep vefakârdı. O, önce Rabbine karşı eşsiz vefasını göstermişti. Yine o, kendisine yardımı dokunanlara asla nankörlük etmemişti. Nitekim Züleyha 'Haydi gel bana' diye kendisini çağırdığında şöyle cevap vermişti: "*Bundan Allah'a sığınırım! Doğrusu, senin kocan olan benim efendimin çok iyiliğini gördüm. Üstelik iyiliğe hıyanetle karşılık verenler asla iflah olmazlar*"⁵⁴

Hz. Yûsuf, hayatı boyunca iyi niyet ve dürüstlüğü hep muhafaza etmişti. O, çevresi tarafından sadece 'sâdık/doğru' olarak değil,⁵⁵ aynı zamanda 'siddîk' yani 'dosdoğru' olarak anılmıştı. Nitekim hapisteki arkadaşları ona "*Ey özû sözü dosdoğru olan Yûsuf*" diye hitap etmişlerdi.⁵⁶ Yine yıllar geçtikten

53 Yûsuf, 12/22.

54 Yûsuf, 12/23.

55 Yûsuf, 12/51.

56 Yûsuf, 12/46.

sonra, Kral Yûsuf'u (a.s.) vezirlik görevine atarken, onun emanete hıyanet etmeyen, 'emin' birisi olduğunu vurgulayacaktı.⁵⁷

Saray kadınları Yûsuf'u (a.s.) gördüklerinde eşsiz güzelliği karşısında büyülenmişlerdi. Heyecandan bıçaklarla ellerini kesmişler ve şu sözleri söylemekten kendilerini alamamışlardı: *"Hayır, hayır, Allah için bu olsa olsa ancak bir melek olabilir."*⁵⁸ Ancak genç Yûsuf'un güzelliği, sadece ay yüzlü olması ve endam zarafetinden de ibaret değildi. Çünkü güzelliği o, sadece yakışıklılığı olarak görmüyordu. Esas güzelliğin ruh ve karakterde olması gerektiğine inanıyordu. Dolayısıyla o, sadece simasının güzelliği ile değil,⁵⁹ aynı zamanda huyu ve ahlakı, nezafeti ve nezaketiyle de melekleri hatırlatacak bir güzellikteydi.

Hız. Yûsuf; Düşüşten Yücelişe Bir Hayat

*"Allah Tealâ iradesini yerine getirmekte her zaman mutlak galiptir"*⁶⁰

Hız. Yûsuf'un yaşadığı badireler bizlere şunu da hatırlatmaktadır: İnsanların hayatı veya toplumların tarihi adeta akan bir su gibidir. Burada yüzeyde bir akıntı vardır, ama ters istikamette altta da bir akıntı vardır. Biz, yüzeydeki akıntıyı görüyoruz, ancak alttaki akıntıyı göremiyoruz.

İnsan ve toplumların hayatında da görünen ve görünmeyen kısımlar vardır. Görünen beşeri ve toplumsal olaylar vardır. Bunlar bize şer gibi gelebilir. İnsanı umutsuzluğa ve karamsarlığa sevk edebilir. Ancak bir de bunlarla irtibatlı, izzete ve yücelişe giden bir hareket vardır. Ne var ki herkes bunu göremeyebilir. İlâhî kader burada geleceğin esenlik ve aydınlık

57 Yûsuf, 12/54.

58 Yûsuf, 12/31.

59 Yûsuf, 12/31.

60 Yûsuf, 12/21.

dünyasını kurgular. Adeta şerden hayırlar, düşüşten yücelişler doğar.⁶¹

Başlangıçta batıl kazanıyor gibi gözükse de sonuçta Allah'ın dediği olur. Çünkü Allah dilediğini gerçekleştirmeye kadirdir. Ancak insanların çoğu bunu bilmezler.⁶² Biz bu ilâhî kanunu, Hz. Yûsuf'ta olduğu gibi diğer peygamberlerin hayatında da görüyoruz. Onlar, acılarla yola çıkmışlar, ama sonunda başarıya ermişlerdir. Mağduriyete uğramışlar, ancak nihayetinde zaferi elde etmişlerdir.

Bahsedilen durum, sadece peygamberlere de mahsus değildir. İster peygamber olsun, isterse gönülden Allah (c.c.) bağlı her hangi bir mümin olsun, er veya geç yücelmekte ve felaha ermektedir. O bakımdan umutsuzluğa, karamsarlığa kapılmanın bir anlamı yoktur. Yeter ki kişi, Rabbine karşı samimiyet ve sadakatinden taviz vermeyen birisi olsun. Nitekim şu ayet, bu ilâhî müjdeyi bizlere vermektedir: *“Kuşkusuz biz, elçilerimize ve müminlere, hem bu fani hayatta hem de tüm şahitlerin hazır bulunacağı hesap gününde yardım edeceğiz.”*⁶³

---

61 Bakara, 2/216.

62 Yûsuf, 12/21.

63 Mümin, 40/51.